

Izven terenske beležke

Besedilo in arhivske zabeležke: Aja Zamolo

Terenski biologi se v pogovorih vedno znova vračamo v čas, ko smo prvič videli neko vrsto, prvič obiskali nek kal, jamo ali planino. In vendar podatki teh prvih opažanj ostajajo neobjavljeni, še pogosteje nezapisani. Najpogosteje segajo v čase, preden smo vzpostavili svoje prve terenske beležke.

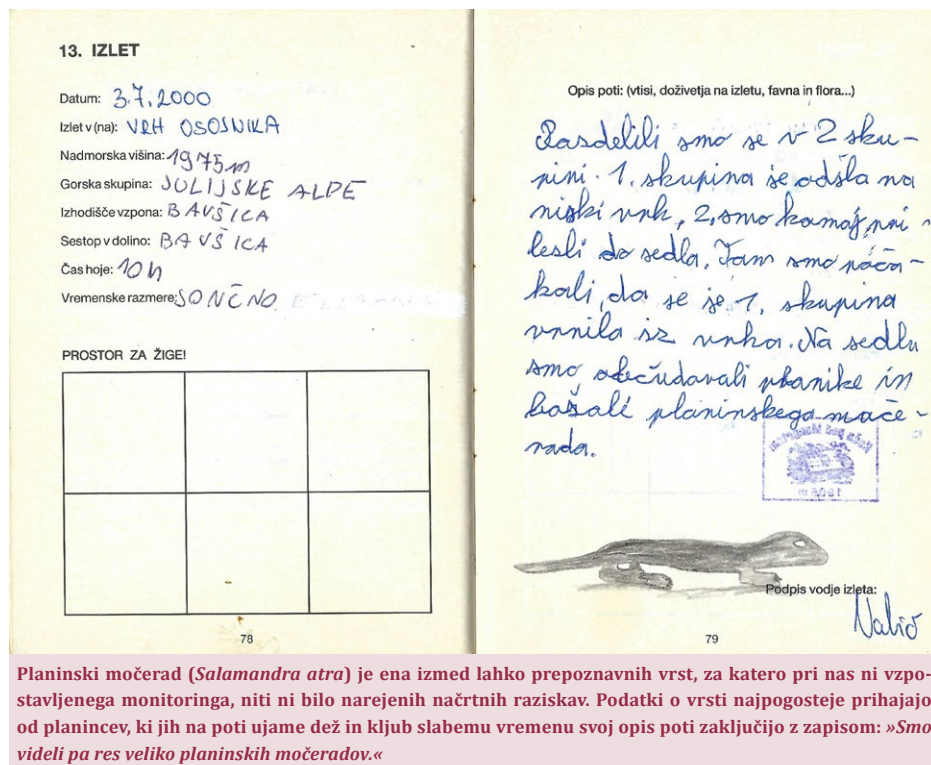
Podatki in opažanja, ki jih v prispevku slikovno predstavljam, segajo v leta, ko je moje opazovanje narave izviralo iz čistega otroškega navdušenja nad živalskim in rastlinskim svetom. Namen nikakor ni zgolj objava izbora lastnih opažanj ali prvih stikov z neko vrsto, temveč osvetlitev pomena tovrstnih podatkov. Ne le zaradi spodbujanja radovednosti, zapisovanja in gradnje odnosa do narave, ki naj bi se začeli že s prvimi koraki, ampak tudi zaradi neusmerjenega opazovanja, ki mnogokrat prispeva k poznavanju razširjenosti, vedenjskih vzorcev vrst ali stanja nekega življenjskega prostora.

Povod za razmislek o prvih bioloških podatkih izhaja iz lastnih zapisov v *Dnevnik mlade planinke*. Ko sem se pred nekaj meseci odločila za vnos svojih v otroštvu zbranih opažanj v podatkovno zbirko Centra za kartografijo favne in flore, sem ugotovila, da nekateri podatki padejo v t. i. bele lise poznavanja razširjenosti neke vrste ali pa da gre za prvi neliteraturni podatek za sicer dobro poznano lokaliteto. Ne bom ugibala o številu podobnih podatkov, ki nikoli ne bodo prišli pod prste biologom ali nikoli ne bodo vpisani v eno izmed podatkovnih zbirk in s tem ohranjeni, pa vendar lahko to nezapisano in nezamisljivo veliko število opažanj vzamemo kot izziv. Da pomislimo, kje vse se biološki podatki še skrivajo in kakšen dostop imamo do njih.

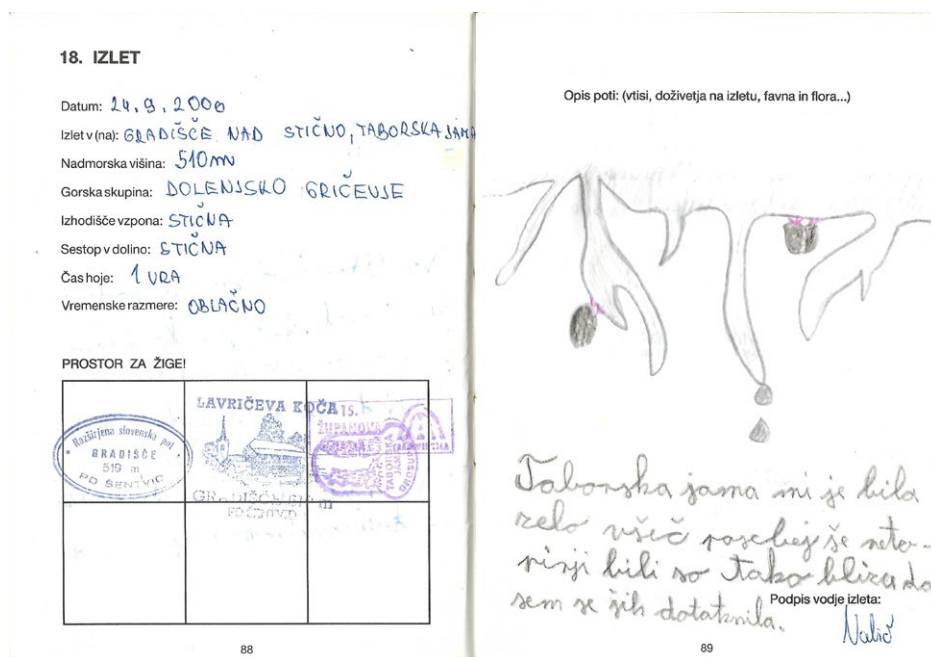
Podatkov pa nikakor ne gre iskati samo na papirju. Vsakomur se je že vsaj kdaj zgodilo, da je na terenu srečal domačina, mu prijazno razložil, zakaj z vodno mrežo lomasti čez njegov travnik, na koncu pa od njega dobil kopico informacij o zasutem kalu, h kateremu je bil pravkar namenjen, ter še pomembneje – o nepoznatih vodah v bližini, ki jih najverjetneje tistega dne brez tega pogovora ne bi obiskal. Še več je pričevanj o vidrah, ki so se nekaj preganjale po potokih, o regljanju žab, o modrasih in planinskih močeradih ter še kateri izmed lažje prepoznanih živalskih

in rastlinskih vrst. Prav ti podatki mnogokrat dopolnijo terenske popise in se ali vključijo v podatkovne zbirke ali pa celo objavijo. Knjižnice znanj o živalskem svetu in spremembah v okolju se dopolnjujejo na policah spominov in zgodb, vendarle pa torej obstaja neka skupna želja po strukturiranju in objavi tovrstnih podatkov. Čeprav sporadični in redki, naključni

podatki doprinesejo k poznavanju razširjenosti ali nudijo vpogled v spremembe stanja nekega življenjskega okolja. Opažanja večjega števila dvoživk na cesti med spomladanskimi selitvami nam na primer razkrijejo, kje prihaja do povozov in kje so t. i. črne točke. S tem ne zaznamo le prisotnosti vrste, temveč prepoznamo tudi grožnje.

Planinski močerad (*Salamandra atra*) je ena izmed lahko prepoznavnih vrst, za katero pri nas ni vzpostavljenega monitoringa, niti ni bilo narejenih načrtnih raziskav. Podatki o vrsti najpogosteje prihajajo od planincev, ki jih na poti ujame dež in kljub slabemu vremenu svoj opis poti zaključijo z zapisom: »Smo videli pa res veliko planinskih močeradov.«

Spoznavanje s podzemnim svetom je nekaj edinstvenega. Nizki prehodi v Taborski jami so tako meni pri devetih letih kot tudi ostalim udeležencem izleta omogočili bližnji stik z netopirji. Zame prvi. Seveda tovrstne prakse dotikanja netopirjev zagotovo niso v skladu s smernicami za varstvo netopirjev v podzemnih zatočiščih, zato upam, da tisti, ki dandanes obiskujejo turistične jame, tega ne počnejo in posledično ne zapišejo več.

Če izhajamo iz primera planincev, se spodbuda k zapisu ali sporočanju podatkov že dogaja. Tak primer so publikacije, ki najdejo svoje mesto na mizah in ob pečeh planinskih koč in govorijo o redkih in zavarovanih vrstah, ki so zlahka prepoznavne in za katere strokovnjaki naprošamo, da se pošljejo podatki o njihovih opažanjih. Dobra primera sta rdeči apolon ali planinski močerad, obe markantni in prepoznavni vrsti, s katerima planinci pogosto pridejo v stik. Tudi vzgib za brskanje po lastnih podatkih iz dnevnika je izhajal prav iz želje izbrskati podatke o planinskem močeradu, za katerega vem,

da sem ga med svojimi hribolazenji pogosto srečevala in ga že kot otrok zanesljivo prepoznavala. Ne vem, kakšen bo vaš vzgib za brskanje po zapisih, v katerih se skrivajo podatkih o najdbah vrst, kot tudi ne znam namigniti, kje pobrskati ali koga vprašati, pa vendar upam, da bodo najdbe zanimive in posredovane v katero izmed podatkovnih zbirk. Tam bodo morebiti zapolnile vrzel v poznavanju razširjenosti vrste ali pa nudile vpogled v stanje lokalitete. ✨

SVET ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ IN VARSTVO OKOLJA

30. januarja 2023 je po več letih ponovno zasedal Svet za trajnostni razvoj in varstvo okolja (STRiVO), ki ga z mandatom petih let sestavljajo: šest strokovnjakov za varstvo okolja, ki jih skupaj predlagajo Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) ter univerze, štirje predstavniki štirih zborskih in štirje predstavniki NVO s statusom delovanja v javnem interesu na področju varstva okolja. Ta neodvisni svet po *Zakonu o varstvu okolja* se osredotoča na stanje in trende, strategije in programe varstva okolja in trajnostnega razvoja ter na delovanje države in občin na teh področjih. Člani sveta smo: Matjaž Uršič in Andrej Gubina – Univerza v Ljubljani, Zoran Novak – Univerza v Mariboru, Valentina Brečko Grubar – Univerza na Primorskem, Aleksandar Šobot – Univerza v Novem mestu, Hojka Kraigher – SAZU, Antonija Božič Cerar (predsedujoča) – Gospodarska zbornica Slovenije, Janez Pirc – Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Nataša Mikulin – Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije, Nika Pecevnik – Trgovinska zbornica Slovenije in predstavniki NVO: Tomaž Gorenc – Inštitut za zdravje in okolje, Nela Halilović (namestnica predsednice) – Inštitut za politike prostora, Lidija Živčič – Društvo za sonaravni razvoj Focus ter Damjan Vinko – SOD na predlog LUTRE, Inštituta za ohranjanje naravne dediščine. Prve štiri seje do konca aprila so bile namenjene predvsem predstavitev delovanja sveta in dveh osrednjih ministrstev s področja sveta, imenovanju člana v Svet RTV kot predstavnika javnosti s področja varstva okolja, narave in podnebja (izvoljena Gaja Breclj iz Umanotere) in razpravam o načrtovanih spremembah *Zakona o vodah*, ki jih predstavniki NVO nismo v celoti pozdravili, ter o prihodnjem nacionalnem energetskopodnebno načrtu (NEPN), ki znova »buri duhove«, saj okoljsko-podnebno-energetski minister že vnaprej napoveduje tudi postopke prevlad javnega interesa pridobivanja energije nad interesom ohranjanja narave. Junjska seja je bila namenjena prav ohranjanju narave, kjer smo si z MNVP obljubili boljše medsebojno sodelovanje in poslušanje drug drugega. Ministrstvo je predstavilo tudi svoje prioritete ohranjanja narave. Te so izboljšano upravljanje velikih zveri in območij Natura 2000, revizija Nacionalnega programa varstva narave z vidika globalnih ciljev biotske raznovrstnosti, sprejem uredbe o invazivnih tujerodnih vrstah ter poenotenje upravljanja in rabe naravnih vrednot. ✨

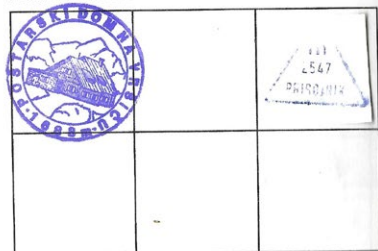
Zapisal: Damjan Vinko

6. IZLET

Datum: 13.8.1995
 Izlet v (na): PRISOJNIK
 Nadmorska višina: 2547 MV

Izhodišče vzpona: POSTARSKI DOH NA VRŠČU
 Sestop v dolino: ČEZ JUŽNA POGOČJA NA VEŠIČ
 Čas hoje: 11UR
 Vremenske razmere: SONČNO

PROSTOR ZA ŽIGE!

54

MED POTJO SEM
 VIDE LA PRVIČ
 PLANINKO IN ENCI-
 JAN. VŠEČ MI JE
 BILO PLEZANJE PO
 SKALAH. HODILI
 SMO ZE LO DOLGO.
 NA VRHU JE BIL ZE-
 LO LEP RAZGLED.
 BILALO JE SONCE.

Podpis vodje izleta:

Brijuna Lilič

55

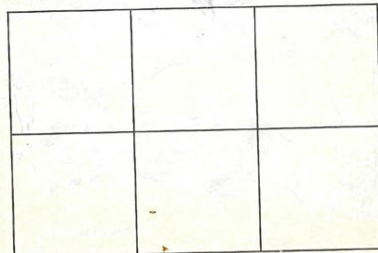
Lahko prepoznavne so tudi nekatere rastlinske vrste, kot na primer planika (*Leontopodium alpinum*). Obstaja pa tudi množica drugih vrst, ki so lažje prepoznavne in jih lahko določa tudi zainteresirana javnost, najsi bodo to pohodniki, iskanci zakladov, jamarji, učitelji ali turistični vodiči. Seveda z zavedanjem siceršnje kompleksnosti določanja zahtevnejših taksinov.

5. IZLET

Datum: 6.7.1999
 Izlet v (na): KRNJ, KRNSKA JEZERA
 Nadmorska višina: 2245 MV, 1385 MV

Izhodišče vzpona: PLANINA NA KRAJU
 Sestop v dolino: -||-
 Čas hoje: 8ur
 Vremenske razmere: predelno oblačno, netipno

PROSTOR ZA ŽIGE!

52

Do smo šli na Krnj, smo videli
 li ostanki naše sušne rojne
 Ho smo šli raziskati, smo šli v
 razne jame in videli smo sušne
 rojine otla.

Podpis vodje izleta:

Nalio

53

Nekatera opažanja pa so kljub zaupanju v lastne določitve s strani opazovalca nezanesljiva. Presoja o tem leži v rokah tistega, ki podatke preverja, preden jih uporabi. Opažanja alpskega svizca (*Marmota marmota*) s strani osemletnice bi veljalo verjeti, medtem ko bi določitev »orla« najverjetneje padla v kategorijo določitve »sove«, torej bi lahko kvečjemu določili višji takson – ujede (Falconiformes).